

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik.
Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Bartha Béla dr. jogtanárhoz** (Nagy-Csapó-utca 396.) intézendők.

Az emberi nem.

(Visszhangul a „Debr. Prot. Lap” 41. és 45. számának vezércikkére.)

Előre is jelezni kívánom, hogy eredetileg ezuttal nem produkálok, csak régi igazságok és tapasztalatok mérő zsinóját kívánom kifeszíteni, remélve, hogy lesz a ki a másik végét meghúzza.

Van a derék Carille történelmének egy kiváló érdekességű fejezete, melynek címe: — ha nem csalódom — „Az emberi nem.” Mi dolgom nekem ezzel, mindjárt előadom. Az a mű ösmertetésre nem igen szorúl — mások bizonyára jobban ösmerik — hanem igenis én szorúlok rá annak megjegyzésére, miszerint napirenden levő sürgős problémáink tisztázásánál azon okból merészlek e kiváló íróra utalni, mivel nála nem csupán a genius magassága inponálhat, hanem az a nagy érdekű morális világitás is, melyet ő a politikai tényezők arcába áraszt, továbbá az elemzésnek ama módja, melylyel a politikai tünetenyeket bontja és egybe állítja, szembeszökően beigazolvva az aristotelesi ös nézletet, melyszerint a politika *nem volna egyéb, mint az erkölestan egyik alkotórésze.** Nos, hát e különös írónál, kinek meglepő következtetéseit eléggé jellemezheti az az egy kijelentés is, miszerint a Bastille megostromolása és ledöntése nem a forradalmi tömegek művelete, hanem a szabad philosophia diadalmas térfoglalásának egyik eredménye volt, moudom e különös írónál találunk egy fejezetet ilyen hatalmas címmel: *Az emberi nem.* Aztán, mi van ebben? Egy csinos parabola, mely szinte gyanus, hogy arra szánja el magát, miszerint az evangeliumok paraboláit utánozza. De nem mondok róla kritikát, mondjon más a ki inkább meri. Elbeszéli e fejezet nekünk, hogy Franciaország egy nagy nemzeti ünnephez készül, melynek színhelye lesz a Márs mező. De itt sok az építési előkészület s kivált a földmunka, pedig éppen az ásatások igényelnek legtöbb pénzáldozatot. Ugyde egy nagy nemzet készül nagy nemzeti ünnephez. Ez a nemzet elszánja

hát magát az áldozatra, hogy megtegye a munkát sajátkezüleg, ingyen. A testvériség és egyenlőség nevében kivonúl hát a nemzet a Márs mezőre ásóval, kapával, csákánnyal dolgozni, de nem csak a nadrágtalanok, hanem a nadrágos, kaputos emberek, az előkelők is. A munka hevében azonban le kell rakni az ékes rubákat. Egy ur leteszi már a mellényét is, az izzadó millió munkatárs között. A mellette dolgozó munkatárs megpillantja, hogy a legombolt mellény mindenik zsebében egy-egy arany óra csillog . . . Fölkiált, hát legottan: „Ki fog vigyázni az órákra?” „Testvéreim között csak nem félhetek tolvajlástól” . . . mondá annak a mellénynek ura . . .

És a *testvériség* ki volt mondva oly franciául, hogy senki franciábban azt ki nem mondhatá mind e mai napig. És az emberi nem eszébe vevé azt a szót, mind a két millió füleivel. És az emberiség megemberelte magát . . . *azon az egész napon*, úgyannyira, hogy ingyen se merik vala azokat az órákat illetni. Mennyit fejlődött azóta az emberiség no meg a testvériség? . . .

Megint nagy dolgokhoz készül az emberi nem, megint izzad és dolgozik a Márs mezőn. Egy-egy neki hevült, neki fáradt munkás ledobja mellényét a protestáns sajtóban is, némelyik zsebében vagyon arany óra is, a legtöbbikben pedig ninesen. A Debr. Prot. Lap 41. és 45. számaiban is láték a vezércikk zsebében egy-egy arany órát, minöt már jó idő óta nem láték. A ref. egyház és iskola időmérői valának azok.

Föl is hangzott a kérdés: Ki fog már vigyázni ezekre?

Hát körülbelöl az emberi nem fogja magát megemberelni és ama feltett javak megörzésére elszánni. Ha nem is az egész emberiség, hát az a két millió főnyi reformátusság, a melynek eddig is becses volt úgy az iskola, mint az egyház. Ha ez a nemzetség meg nem tartaná, vagy ennek már nem is kellene az ösi kettős palladium: nem az lenne a kérdés többé, ki menti már meg, hanem ez: de hát kinek és minek?

És, ha ez a pár milliónyi magyar reformátusság a maga teljes erőfeszítésével sem lenne elégséges, hogy

* Arist. Rhetorika I. könyv II. rész.

ösi javait megtarthassa: olyan nagy hiba volna a nem reformatus *magyarságnak* és a *magyar nemzet közakarátát* képviselő törvényhozásnak parancsával kötelezett állam köteles hozzájárulását elfogadni? Avagy olyan kétségtelen virtus és politikai éleslátás volna ama köteles hozzájárulást, tehát *nem könyörületből jövő segélyt* visszaútasítani? Ugyde bennünket a naponként népszerűtlenebb állam segítsége még *kompromittálna* is . . . Eltekintve attól, hogy ennek a jelenvaló évnek hajnalán született törvény a maga eredetét és nemes származását 1848-ra* tudja fölvenni s nem fejtegetve azt, hogy vajjon hol van olyan 1848-as vivmány, mely akár a magyarokat, akár a protestánsokat kompromittálná, egyszerűen azt kérdezem, hol, mikor és minő esorbát ütött a magyar kath. egyház tisztességén és méltóságán az a nagy állami pártfogás, mely e szerenésés egyház fejét a magyar királyság jóvoltából immár majdnem 900 év óta övezi? Vajha így övezne minket is a magyar állam jóvolta 900 esztendőig! Vagy döntse el, a ki eldöntheti, vajjon ez a szerenésés magyar kath. egyház Rómától kapta-e hatalma és méltósága tetemesebb részét, vagy talán a magyar állam-hatalomtól?

Az *állam népszerűsége* — az összes állampolgárok boldogságát föltételezné, ez a föltétel pedig meglehetősen abszurd, minélfogva nagyon hamar le lehet írni a népszerű államok *számát* . . . Szép volna kimutatni, ha vajjon népszerű volt-e egész vonalon akár a Periklesz állama is, pedig ennek volt elég joga rá. A zsidó állam népszerűségét a theokratia biztosította és mégis hányszor bukott el orvgyilkos kéztől az államfő? . . . A görög államok és Róma

* T. i. az 1848-ik évi XX. t.-c. alapjára.

TÁRCA.

Esketési beszéd.*

Őszi hervadásnak szomorú szakában, szívetekben ifju tavasz érzelem-virágival állottatok meg, ker. házaspár, az Ur oltára előtt, hogy szent eskü szavaival tegyétek megszenteltté a szép szövetséget, melyet hazánk törvényei értelmében már megkötöttetek.

Mit most nektek a lombhullás, sárga levél bús zörrenése, tarlott bokrok fölött siró őszi szél, mikor szívetekben örök tavasz virul, lelkeiteket a szerelem virágos lombjai esókdossák s a boldogság édes dala zengi körül ifju élteteket?! Hagyott még az ősz annyi virágot, a mennyi elég koszorúnak az ifju ara homlokára s e néhány szál virág nektek most egy egész világ!

Hiszen elértétek a rég várva-várt és vágyva-vágyott pillanatot, midőn elrebegetik ajkaitok a szívetek örökre egybeforrasztó „holtomiglan-holtodiglan“-t; hiszen itt álltok egymás mellett, mint két rokon fa összeölelkező virágos ága, melynek lombjaival a szerelem andalító lágy fuvalma játszik. Oh ha e pillanat, mint egykor

* Ifj. Csapó István és Szőlőssy Klementina esküvőjén 1898. nov. 15-én.

sorsa sem igen mutatnak jobbat. Hiszen mi természetesebb és könnyebb, mint az, hogy az alattvalók az összes látható bajokat egy általános vég-okra: az államra hárítsák? De eme sok népszerűtlen állam mind takarogatott szárnyával egy-egy vallást avagy egyházat, s bizony szerenése és fejlődés ösvényén járt az egyház, illetve vallás, a mely magát államvallásnak nevezheté. Az egyház sokat nem igen adhatott az államnak, de sokat nyerhetett és tényleg nyert is az államtól. A feudalizmus békója és uralma azért valának oly erősek és tartósak, mivel kulesaikat állam és egyház egyesült erővel kovácsolták. És ha már oly nagy előszeretettel járunk francia határon: emlékezetben hagyatott, hogy a feudalizmus szövevényes szálai legtanulságosabban éppen itt fűződnek a *trón és oltár* között. A két hatalmas emelvény annyira egymáshoz vala kötözve, az egyik roskadása a másikat is magával rántotta; itt az egyház és királyság romlása között nem: nagy közbevetetés vagyon.

Az is figyelmet érdemlő nézet, hogy az állam jótéteménye a papság részére el nem fogadható, de már az iskolák számára igen . . . Hát ezek különböző dolgok volnának, avagy e kijelentés *distinctio* akarna lenni?

Mi a *papság*? Az egyház egyik organuma. És mi az *iskola*? Az egyház másik organuma, de mind a kettő látó organuma. És hol van ember, ki az ő jobbszemét inkább féltene és őrizné, mint balszemét? Egy idő óta, igaz, divatba jött a papságot egyháznak, az iskolát meg iskolának tekinteni s a kettőt ellentétbe állítani, fájdalom, néha éles ellentétbe, sőt pörbe is. Csekély dolgot mondok, de vele talán nagy igazságot magyarázok. Nem tudom, hogy valaha jobbszemem pörbe állott volna balszememmel, avagy éppen akara-

Gibeonban a nap, megállana felettetek s szívetek mai érzelmei, mint egy éltetek egére odaszegzett álló csillag, szórnák be sűgárral páros útatokat; oh ha a szerelem, mely most szemetek sűgarában ég, arcotok pirján dereng, véretek hevében lobog, szívetek tiszta mélyén izzik s lelketek felett, mint egy mindent átfoglaló gondolat lebeg, mindig ilyen igaz, ilyen mély, ilyen örök maradna!

Mert egyéb minden elmúl, minden elmegy! A virág sorsa hervadás s az arc rózsája is virág, a csillag fénye kialszik s a szem is csak csillag, az Aetna mélye kihül s a vér is csak hamu; a gazdagság, mint tépelt madár tolla szerteszáll a híg levegőben; hir, név, dicsőség ködként eloszolhat, hatalom, tekintély lepke szárnyán tűnő csillám, önérzet, büszkeség, mint a szíven lőtt sas hullhat le a porba; himes ábránd megfakulva, dicső eszmény megavulva lomtárba kerül, a ma kacag a tegnapon s a holnap arcul veri mind a kettőt; egy van, mi felett nincs sorsnak hatalma, egy van, mi bátran dacol vésszel, enyészettel, mi még a siron túl is örök jogot vivott ki magának: az *igaz szerelem*!

Nem az a mindennapi, üres frázis, melylyel ajkán a léha kegyet koldul, a céda kegyet árul, a világfi mint pók a fonalat, hálót gombolyít ki, az iparlovag szerenését vadász s a kalandor élveket keres; nem az a levegőben szétfolyó szentimentalizmus, mely holdvilágot

tommal és nem tudom, hogy valaha egyik szememet többre becsültem volna, mint a másikat. Most az egyház és iskola között ellentétes viszonyt akarnak fölfedezni, holott ez amannak világossága, haladásának, sőt életének feltétele, éppen olyan feltétele, mint a másik: az ígehirdetők egyeteme. Iskoláink számára az állam támogatását már korábban elfogadta egyházunk *bűn és hiba* nélkül, most a lelkészek számára éppen úgy elfogadja *egyházunk* *bűn és hiba* nélkül, mert ott is, meg itt is az *egyház* gyámolítatik, tehát nem a lelkész avagy iskola. És ezt elfogadja egyházunk nemcsak a következetesség sugallatára, nem is a szükség parancsára egyedül, hanem kettős örömmel elfogadhatja az *1848* egyik vívmányának tényleges beváltásaként és a régen hangoztatott felekezeti paritás és testvériség evangéliumának törvényszerű jogbiztosítékeképpen. Elfogadása jogszélesbedést és szélesbített jogunk tényleges gyakorlatba vételét jelenti; visszautasítása nemcsak jogvesztetés volna, hanem oly tompa érzék tanúsítása is, mi nélkül jogpazarlás nem is lehetséges, sőt azt jelentené, hogy magunkat kevésbé érezzük a paritásra jogosultaknak, mint a nemzetiségek. — nem akarunk hallani és tudni sem paritásról, sem testvériségről.

Lehet, hogy ez a paritás és testvériség ma még itt is gyenge lábön áll, s e testvéri érzület még sanda pillantásokat is lövellhet szép arany óráinkra, de lám, az emberi nemnek van lelkiösmérete és önérzete, csak tessék hathatósan lelkiösméretére szólni a protestantizmus bátor hanglejtésével: *úgy hiszem, testvéreim között nem félhetek* és a szíven talált paritás, testvéri egyenjogúság újra megembereli magát. Van az emberiségnek lelkiösmérete! De a *leszereléssel* valóban ne siessünk. Se magunkra, se fogalmainkra árlejtést

lesve s gyámoltalanul sóhajtozva, tette képtelen, szeretni élethetetlen; nem is a megszokás ama járt útja, mely szülei példáján szintén élettársat keres: hanem az a főlemelkedettségében eszményi, nyilvánulásában valódi érzet, mely áthatja a testet, lelket, az agynak minden gondolatát s a vérnek minden cseppjét, uralja, irányítja, hatalmában tartja azt, a mit egy szóval *embernek* neveznek, mikor az agy, a szív, mint egy beégetett jegyet, hordja magán egy lénynek szerelmét, míg az agy megszűnt tudni és a szív érezni!

Oh, hogy a való életben szerelem és házasság két külön fogalom! Az emberek legnagyobb része ma szeret — házasság nélkül és házason — szerelem nélkül. Az előbbit igazolja a sok tévesztett élet, gyalázat, kora sir, az utóbbat a szám nélküli váló per s a még több válás nélküli perlekedés: a sok helyt pokollá vált családi élet. Pedig a biblia első lapjától fogva az volt mindig az emberiség közhite, hogy az emberlét földi eszménye, célja, boldogságra vivő egyetlen útja a házasság. Miért hát, hogy az ember nem felel meg többé a házasság iránti kötelmeinek s a házasság nem felel meg az ember hozzáfűzött várakozásainak?!

Tagadhatatlan, hogy az életpályákra való hosszú előkészület, a nehéz megélhetési viszonyok, a család sokszor túlfeszített igénye a kenyérkereső férjjel szemben s részben a családi hajlamok s erények pangása

is hirdettessünk. A protestantizmus élete olyan, mint a *becsületé*, a melynek döntő sulya és magas értéke van, a míg *nem eladó*. Mikor alkudozik, — haldoklik. Ettől a protestantizmust nem féltem ellenségei között sem, testvérei között annál kevésbé.

Benevolus.

KÖZÉLETÜNK.

Szentegyházunk átmeneti hid egyik felekezetből a másikba.

Kivált a vegyes vallású nép közt fungáló lelkésztársak tudják, mennyiben lehet ev. ref. egyházunk átmeneti hid arra, hogy azon p. o. egy görög katolikus vallást követő bejuthasson a nagy kevélyen magát még mindig egyedül idvezítőnek nevezett egyház kebelébe.

A róm. katolikus lelkészek furfangjaival nem bajlódó lelkészek talán kérdezik: de hát mi szükség van arra, s miként juthat egyházunkon át egyik vallásból a másba valamelyik ker. atyánkfia?

Jól tudjuk, hogy a római és görög kath. püspökök közt régebben olyan egyezmény jött létre, miszerint ezek egyik egyházból a másikba — legalább egyenesen, közvetlenül át nem mehetnek. Ha mégis előfordul azon nem ritka eset, hogy e két vallás hívei egymás közt akarnak vallást változtatni: vajjon, ha a gör. kath. róm. katolikusá óhajt lenni. — figyelmezteti talán ez utóbbi plebános a hivatolt püspöki konkordátumra, s visszautasítja? Nem. E helyett ajánlja a legtöbb elő p. o. a reform. egyházba lépést, honnan aztán az áttérési törvény alapján 6 hét alatt szépen beléphet a kivánt vallás követői közzé.

Hogy ily módon illuzóriussá válik az egész püspöki egyezmény, az világos e kijátszásból. Mi célja ugyanis annak a főpapi egyezménynek? Nem lehet más, mint hogy a dogmák és szertartás, ceremoniak tekintetében

nagyban hozzájárulnak e leverő eredmény előidézéséhez, de van a panaszlott állapotnak egy mélyebben fekvő, lelki oka s ez az, hogy a házasság, ha meg akar felelni magasztos céljának, a maga benső mivoltában s igaz lényében önfeláldozás, a hol le kell mondani mindkét félnek saját kedvteléseiről, eddigi szokásairól, szeszélyeiről, sokszor kényelméről, jólétéről, de minden esetben le korlátatlan függetlenségéről, önálló szabadságáról, rendkívüli körülmények közt saját magáról, egész egyéniségéről, hogy éljen többé nem magáért, hanem éljen hitvestársáért, úgyhogy erről ő ne is tudjon, hanem az egész a lélek titkos bensejében menjen véghez s tenni ezt egy magasztos cél szolgálatában, mely cél boldognak látni, boldoggá tenni lelke felét s *annak boldogságában* keresni s találni fel a *saját boldogságot*. E lemondás nélkül vagy férjzsarnokság áll elő, a hol a férj úr, a nő szolgál, mit sem a művelt kor, még kevésbé a keresztyén vallás szelleme meg nem engedhet, vagy nőuralom, mely a mint a legjogosultlanabb, úgy a legtűrhetetlenebb is!

A ki szeret, az tud áldozni; a ki nem áldoz, az nem tud szeretni. Szeretet és feláldozás, ez az út a mennybe s a család a mennyország kapuja. Krisztus feláldozta szeretetéből magát értünk s az Isten jobbán ül, az emberiség legjobbjainak útja az apothéozishoz mind az áldozat vércseppjeivel van jelölve; a szív

egymáshoz nagyon közel eső egyház egyik a másiktól ne halászsza a lelkeket, ezzel is ne csináljanak egymás közt viszálykodást, egyenetlenséget.

E mellett az ilyen, szent vallásunkba amily gyorsan jött, azt oly rövidesen elhagyó, könnyelmű, hitet forgató, a vallás változtatástól féltő nép előtt nagy sérelmet ejt egyházunkon is.

Felső-Bányán ilyen áttérés volt ez év folyamán. Augusztus hóban két görög kath. vallású bányász jelentkezett nálam, hogy egyházunk hívei kívánnak lenni. A különben örvendetes eseményt nem nagy örömmel fogadtam. A gör. kath. lelkész előre figyelmeztetett a következőkre. De egyfelől azt gondoltam, hogy ő sajnálja, mint pásztor az eltávozott két juhát, — másfelől nem alaptalan aggályaim voltak afelől, hogy az áttérés őszinte, lelkiismeret szerinti meggyőződés szüleménye volna. A két tanu előtt aggodalmamat ki is fejeztem. Röviden elmondtam a két vallás közti különbséget. Aztán mikor lehet az áttérés üdvös és kárhozatos stb.

Erre tett nyilatkozataik után az átvételt nem tagadhattam meg. Mi a szívekbe nem láthatunk. A mit állítanak, hinni tartozunk, ha az ellenkezőt bebizonyítani nem tudjuk.

Alig múlt el azonban az áttérés után 6 hét, már jelentkezett a két atyafi, hogy csak jól meggondolták a dolgot, mennek a római kath. egyházba, mert hát feleségeik is azon a valláson vannak, nekik is csak az ad lelki nyugalommat.

Nem tagadom, nagyon bosszantott a dolog, kivált mikor hallanom kellett, hogy egy-két hívem minő nagy sérelemnek tartja egyházunk ez átmeneti hidul való felhasználását.

A tőlünk távozást bejelentő napon éppen ülésező presbyterium előtt azért azon indítványt tettem, hogy e vallást igazán köpenyeg szerint forgató embereket addig is, míg a törvény kívánalmának megfelelőleg kilépnének tőlünk — zárjuk ki magunk közül. Ha ily rövid idő alatt három egyház hívei voltak, illetve akarnak lenni, hadd legyenek egyházon kívül állók is.

akkor legtelibb, mikor áldozatokban megüresíti magát s a glória a töviskoronán szokott ragyogni! Van az önfeláldozásban valami emberin felül emelő, valami isteni, mely önmagát dicsőíti meg s önmagában hordja és találja boldogító jutalmát.

Ily erényre csak nemes lélek képes, valaminthogy tisztán, igazán és önzetlenül is csak nemes lélek tud szeretni. Azért oly kevés a világban, a boldog házasság, mert ez önző, kapzsi, nyerekedő korban kevés — fájdalom — a nemes lélek is!

Mi ilyeneknek ismerünk titeket s e hitben megnyugvással tekint lelkünk rátok, remélve, hogy boldogságtok szilárd alapon: a nemes lelkek áldozatra is kész és képes szerelmén alapszik.

Boldog vőlegény, ifju menyasszony! Szüléknek vagytok édes reménye, testvéreknek feltett szemefénye: oh szeressétek egymást, áldozatok fel e szeretetért magatokat, hogy egymásban boldogan újra feltalálhassátok. E tekintetben is áll egymásra vonatkozólag Jézus ama mély értelmű mondása: a ki elveszti az ő életét én érettem, megtalálja azt, a ki értem meghal, bennem újra él, a ki értem áldoz, bennem megdicsőül! Im, már ez első lépések is áldozat, feláldozatok eddigi rokon kapcsotokat s mily édes jutalom követi elhatározástokat: megszűntök rokonok lenni s lesztek boldog hitvestársak. Mert szép és kellemes a rokon szeretet,

A kizárást tettük egy akarattal s egyértelműleg azért, mert biztosan tudtuk, hogy azok úgylis csak egy hétig lettek volna még névlegesen sorainkban; másfelől más, esetleg ily eszközhöz nyúló atyafiak kedvét akartuk elvenni az ilyen hirteleni vallásváltoztatásoktól.

Aztán tudva, hogy ez egyházból kirekesztést menyire megszegyenítőnek tartották az illető kiutasítottak, azt hiszem, a róm. kath. lelkész sem fogja máskor az egyházunkba való térést avégből ajánlani, hogy innen kapjon magának híveket; de a hasonló elbánásban való részesülés félelme miatt ezeknek sem lesz kedvök valásukat ily lelkiismeretlenül változtatni, s így egyházunkat a görög vagy római katolikusok vallás-cserélésére alkalmas átmeneti hidul felhasználni.

Ohajtanám tudni azonban, ha vajjon azt a püspöki egyezményt készítő vagy annak érvényességét hivatalból elismerő római katolikus főpapság mit szólana ahhoz, ha — tegyük — a jelen esetben a felső-bányai görög kath. lelkész, mint vallás-sérelmet jelentené fel az illető r. kath. plebánost püspöke előtt, a konkordatum ily alattomos úton való kijátszásáért? Hasonló esetben, mikor a róm. kath. akart gör. kath. lenni, ez utóbbi lelkész az egyezmény miatt megtagadta az átvételt, mint ezt állítja.

Aztán, bár én a tösgyökeres reformátusokkal szemben is a szigorúbb egyházfegyelem gyakorlásának volnék híve, bár az ő ker. egyház gyakorlatához képest egyes csak névleges híveinkkel szemben elmennék egészen a kizárásig, egyes kötelességek teljesítésének megtagadásakor, vagy vallás-erkölcsiségöknek, egyház iránti hűségöknek miben sem nyilvánulása esetén stb. stb.; de mert nekünk mindig törvényes alapon kell állanunk, ha eljárásunkat igazolni akarjuk; törvényeink pedig ily esetekre nem terjeszkedhetnek ki, sem a gyakorlat mellettünk nem szól: vajjon nem léptük-e mi, t. i. az itteni presbyterium túl a kívánt határokat, midőn a szóban forgó két atyafit kebelünkbe kizártuk? Nagyon természetes, hogy más esetben az egyházfegyelemnek e legvégső útjára mi sem lépnénk, még akkor sem, ha

mint a hold szeliden rezgő sugára, de ha a szerelem napja felsütött, ki várna akkor a holdtól fényét, boldogságát?!

Induljatok hát hittel, reménnyel, édes szeretettel. Utatok elején virág int felétek, csillag ragyog rátok, kedvesek kísérnek s áldás száll reátok. Hogy milyen lesz később, hová vezet az út: a jó Isten tudja?!

De ha elhervadna minden virág s vele az örömek hullóra válnának: ti csak szeressétek egymást; de ha beborulna az a páros csillag, mely reátok ragyog s sötét boritná körültek a világot, melyben nem rezegne a remény egyetlen sugára: ti csak szeressétek egymást; de ha kedveseitek egymás után maradoznának el mellőletek a sirnál s egyedül kellene járnotok az élet rögs országútját: ti csak szeressétek egymást; de ha az áldás a világ ajakán átokká változnék s a most jót kívánó ajkak mind káromlásra fakadnának: ti csak szeressétek egymást s akkor boldogok lesztek bármily képzelhető sorsban!

A kik egymást szeretik, azoknak szívében ott az Isten, s a hol Isten van: ott boldog emberek laknak!

Oh legyetek is igazán boldogok! Annyiónk szíve, megtelve imádsággal, esd reátok áldást: „lehetetlen, hogy azt magasságos Isten hozzá ne ereszse“!

Kiss Ferenc,
földesi ev. ref. lelkész.

azon meggyőződésben vagyok, hogy nekünk híveinket úgy kellene nevelni, miszerint tartsák szerencsésüknek azt, hogy e lelkiismereti szabadságot ápoló vallásban születtek, örüljenek, ha ennek kebelében élhetnek. Hány van pedig, — kivált hol a kísértő széjjel jár — ki mint a vásott, engedetlen gyermek, ha valami neki nem tetszik, enni se akar, — hány van, ki dacból azonnal szent vallásunk elhagyásával fenyeget. És mi? Nem egyszer megijedünk, s mint a gyermekét elkényeztető szüle, mindent megpróbálunk, csak hogy a kedves gyermek valahogy itt ne hagyjon.

Bizonyos okos fegyelem nélkül az életben helyét megálló gyermeket is alig nevelhetni, egyházi fegyelem nélkül egyházunk javát, érdekeit munkáló híveket is hova-tovább mindinkább nehezebb lesz. Ennek érzete ébresztette fel a rég multban elaludt egyházi fegyelem kérdését is.

F.-Bánya, 1898 nov.

Nagy Lajos.

IRODALOM.

Az ev. ref. tiszántúli egyházkerületi egyházi értekezlet 1898. szept. 7-én Debrecenben tartott közgyűlésének emlékkönyve. Debrecen, 1898. 82 l. Két részből áll. Az első rész a beszédeket, értekezéseket, munkálatokat, jelentéseket, a 2. ik rész a nagyválasztmányi és közgyűlési jegyzőkönyveket, az alapszabálytervezetet, az értekezlet számadását és tagjainak névsorát foglalja magában. A beszédek között első helyen áll *dr. Erdős József* nagy hatást tett, tiszta evangéliumi szellemű alkalmi egyházi beszéde elő- és utóimádsággal. Azután *Kiss Aron* püspök lelkes elnöki megnyitója. Az értekezések között találjuk *Soltész Jánosnak* körülmenyesen és alaposan megokolt javaslatát az egyházi fegyelem gyakorlásáról, mely a gyűlésen a legnagyobb vitára adott alkalmat. Ezt követi a debreceni egyháztanácsnak a diakonissa-képző-intézet ügyében lapunkban is megjelent véleménye. S végül rövid elhalasztási bizottsági jelentés az egyházi adózási reformról. Az emlékkönyv tartalmából kiemeljük még, hogy van az értekezletnek összesen 995 frt 30 kr. készpénze és 284 tagja.

A debreceni színészet vázlatos története 1798—1898. A Csokonai-kör által a debreceni színészet százados évfordulóján 1898. nov. 27. napján rendezett jubileumi ünnepélyre a Csokonai-kör megbízásából készítette *Géresi Kálmán*. Debrecen, 1898. 40 l. Ára 30 kr. Addig is, míg a szerző részletesen megírta a debreceni színészet történetét s ez által hazánk kulturhistoriáját az ő széleskörű történeti ismereteinek, tudásának és buvárlatainak kincseivel gazdagítaná, e kis alkalmi füzetben adta nagy művének rövid vázlatát. E füzet meg is felel céljának, sőt a régiek korra nézve már nemcsak elnagyolt, hanem meglehetősen részletes és hű képét adja a színészet fejlődésének. E füzet elő- és első lapján a debreceni színház sikerült és tiszta fényképnymata látható, hátul a jubileumi előadás színlapja van, benne pedig egy 1836. évi színlap facsimiléje, melynek azért van különösebb irodalomtörténeti jelentősége, mert a játszóknak között ott van *Arany János* is Dobozy István debreceni tanácsnok szerepében. A nagy költőnek rövid színipályája alatt ez volt a legnagyobb szerepe.

Vezérkönyv, azaz útmutató az énekeskönyvben előforduló eszméknek a prédikáció szelleméhez alkalmazásában templomi használatra írta *Tötös János* ev. ref. kántortanító, Nagy-Károly 1898. Ára 80 kr. 120 l. Vége a kiváltságos rácsutorázásnak! Azt jelenti ez a nagy buzgósággal és szorgalommal összeállított elég terjedelmes könyv, mely az e nemből eddig megjelent két füzetet — a hozzáértő revisor Kálmán Farkas szerint — messze túlhaladja. Ezentúl minden kántor kényelmesen megkeresheti Tötös ábc-rendbe szedett művében a prédikációhoz illő énekesverset, csak szerezze meg e könyvet és vegyen magának fáradságot az egyházi beszéd eszméjéhez alkalmazott énekesvers kikereséséhez. A mű a tárgyakban oly bő és teljes, hogy mondhatni az ember egész gondolatvilágát felöleli. A lelkészek is sikerrel használhatják, midőn a prédikációval összhangzó alkalmas éneket akarják kijelölni. És ez ma, a mikor hova-tovább ritka holló számba megy az énekeket könyv nélkül tudók száma, gyakorlati szempontból szintén fontos. Mindenesetre ez a könyv kellő használat mellett sokat tehet arra nézve, hogy isteniszteletünk az eddiginél harmónikusabb legyen, a mit szóval és írásban nem győzünk eléggé hangoztatni és liturgiánk egyik vezérlő elvül állítani fel. Sajnos itt még megbotránkozató hiányok vannak mindig, sőt e részben — mondhatni sok helyen és gyülekezetben — alig találjuk, úgy a lelkész, mint a kántor részéről a figyelemnek és gondnak legesekélyebb nyomát is. Tötös művét ajánljuk a lelkészeknek és kántoroknak. A megrendelők a fent kitett árban a szerzőtől Nagy-Károlytól bérmentve kapják meg.

Theologiai Közlöny. Ily címmel jelent meg a debreceni hittanszaki önképzőtársulat lapjának, mely immár a XXIX-ik évfolyamába lépett, 1. és 2-ik száma *Juhász Sándor* esk. felügyelő és *Virágos Sándor* IV. é. th. szerkesztésében, igyekvő, komoly ifjak számottevő, komoly munkáival. Ez együttes két szám leginkább a reformációi emlékünnepegy felolvasásait s beszédeit hozza. Uj címmel s nagyobb terjedelemben jelent meg ezuttal a lap, mely eddig pusztán csak „Közlöny” nevet viselt. A szerkesztők bővíteni kívánják ezt a maga nemében egyetlen s már tisztos korú ifjúsági szaklapot, hogy abban a többi theol. ifjúsági egyletek is helyet találjanak. Ajánljuk olvasóink becses figyelmébe törekvő ifjúságunk szorgalmas munkálkodásának ezen palaestráját, úgyszintén a benne megjelent azon kérelmet is, melylyel a hittanszaki önképző társulat, miután könyvtárának alapjait egyes könyvadományok útján óhajtja megvetni, az áldozatkész közönséghez fordul. A lap előfizetési ára, mint volt, helyben 1 frt 50 kr, vidékre 1 frt 70 kr, de a jó cél érdekében bárminemű adományt is szívesen fogad és nyugtáz.

Protestáns Szemle. 1898. X. évf. 9. füzet. Szerk. *Szöts Farkas*. E füzet egy részben a most megjelent átdolgozott Károli bibliának van szentelve. Két cikk is szól róla. Egyik a *Szász Károly* jelentése az ó-testamentom eszközölt revisiójáról, másik a *Radácsi György* ily címmel: „Az átdolgozott Károli bibliáról és bibliából”, mely különben első közlemény egy hosszabb tanulmányból. Radácsi az ő édes, vonzó stílusával rendkívül érdekesen adja elő a biblia revisiójának a történetét. A tartalmas füzetben foglaltatnak még *ifj. Imre Sándor* dolgozata Alvinci Péter életéből és *Farkas Lajos* befejezett (III.) közleménye „Zsoltár-költészetünk

Szenczi Molnár A. előtt". A Tárcaiban: "Római álláspont és modern philosophia (I. közl.) L—s. Végül egyházi és irodalmi szemle.

Magyar írók élete és munkái. Irta *Szinnyei József* VI. köt. 6-ik füzet. A hatalmas vállalatból immár az 52-ik füzet ez a mostani, mely a Kolosy—Kopácsy címszavakat foglalja magában s prot. ember előtt különösen érdekes. E füzetben vannak a nagyszámú ref. Komáromyak, köztük Komáromy András, István (több), János (több), József, Lajos, Mihály, Pál stb. Azután a ref. Komjáthyak (Ábrahám, Béla, Mátyás, Gábor stb.), majd a Debrecenben kiváló szerepet játszó Komlóssyak (Arthur id. és ifj. Dezső, Imre, László, Miklós stb.), végül benne találjuk még az ismertebb prot. írók közül Konecz József, Kondor József, Kopácsi István reformátor kimerítő életrajzeit és irodalmi működését.

Magyar paedagogia. A magyar paed. társaság havi folyóirata. Szerk. *Négyesy László*. 1898. évi 8-ik számának tartalma a következő: Erzsébet királyné. Négyesy László; Honter János; Waldapfel János; Az erkölcsi nevelés feladata. Máty Engelbert; Uj egyetemi grádusok Franciaországban. Kont Ignác; A mai nevelés Kemény Ferenc; észrevételek a nyelvtanítás módszeréhez. Belják Bernát. Irodalom és vegyesek.

Képes Családi Lapok e. illusztrált szépirodalmi lapra hívjuk fel olvasóink figyelmét. Jókai Mór, Mikszáth Kálmán, Tolnai Lajos, Bartók Lajos, Endrődy Sándor, Rudnyáskzy Gyula, Beniczky Irma, Palotai Csorba Ákos, Pécsi D. Anzelm, V. Gaál Karolin, stb. képezik azt az írógárdát, mely a multban a „*Képes Családi Lapok*“ hasábjain, szórakoztatta az olvasó közönséget, s mely a jövő évben is közreműködik annak szerkesztésében. Karácsonyi ajándékkul K. Beniczky Irma érdekes regényét a „*Vér bosszú*“—t adja ingyen és bérmentve minden előfizetőjének, Ezenkívül mindazoknak, kik az egész évi 6 frtnyi előfizetési díjon felül még 80 kr. csomagolási és postaköltséget küldenek be, négy teljesen különálló regényt küld ajándékkul a kiadóhivatal, mely mutatványszámot kívánatra ingyen küld (Budapest, V. Vadász-utca 14. szám.)

K Ü L F Ö L D.

Beyschlag tanár pohárköszöntője Magdeburg városára

a németországi evangélikus szövetség XI. közgyűlésén, 1898. okt. 5.

Tisztelt uraim és barátaim!

Felhívom önöket, emlékezzenek meg arról a néről, a mely ma megvárhatja tőlünk, hogy ott ünnepljük mindjárt a császár neve után — Magdeburg városának nevére. Az én üdvözlétem és köszöntöm ennek a régi evangélikus városnak szól, a mely vendégszeretettel vesz körül bennünket, a mely az evang. szövetség eme szép napjait velünk együtt ünnepli s melynek képviselői ennek az órának ünnepi örömeiben osztakoznak velünk.

Nagyon könnyű és nagyon nehéz itt Magdeburgról valamit mondani. Nagyon könnyű, mert hiszen azok a tények, a melyek támpontok gyanánt kínálkoznak, általán ösmeretesek gyanánt, óriás nagyságukban állanak tekintetünk előtt. De éppen ezért nehéz is olyas valamit mondani rólok, a mit ezekben a napokban már több-

ször el ne mondtak volna. Megpróbálkozom véle, hogy azt, a mi közönségesen ösmeretes, egy új szempont alá helyezzem s úgy szólok Magdeburgról, mint a német protestantismus történelmének jelképéről s evang. szövetségünk előképéről.

Három képre emlékeztetem önöket Magdeburg történelméből. Az első az 1548-iki Magdeburg. Már megtörtént a reformáció nagy mozgalma ellen intézett első erőszakos csapás Németországon, a schmalkaldi szövetséget szétszörték, a mühlbergi csata elveszett, a választó fejedelem és a tartományi gróf fogva volt; a diadalmas császári seregek ellenállhatlanul árasztották el az észak-német földet is. Ekkor esendült meg az a szózat: Itt meg kell törniök büszke hullámaidnak! Az egyetlen diadalt, a melyet a schmalkaldi háborúban a protestánsok arattak, a fejedelmek elbukása után, az alsó-szász nép vívta ki és az egyetlen város, a mely kapuit a spanyol császár s az ő interimje előtt föl nem tárta, Magdeburg vala. Itt, Magdeburg falain, fordult meg 1548-ban a félig már elveszett német protestantismus sorsa. Tisztelt barátaim! Ma-napság Németországon ismét a schmalkaldi háború napjait éljük. Midőn tizenegy esztendővel ezelőtt a Németországot egyre hatalmasabban előntő modern romanismus ostromának magunkat ellene vetettük, mikor az evangélikus szövetséget megalapítottuk, egy nemes német fejedelem ajkairól ezeket az emlékeztetes igéket hallottuk: Próbáljátok meg — lehet, hogy sikerülni fog a német protestantismusnak Rómával szemben félig már elvesztett csatáját megállítanotok! Tisztelt barátaim, ha ebben a harcban a csata elveszett, azt fejedelmünk és kormányaink veszítették el, de a mi német nemzetünk, német polgárságunk nem! Nemzetünk nevében, a reformáció nevében mi a német protestáns polgárságra támaszkodunk, a mely szilárdan áll, akár csak Magdeburg falai és ma itt Magdeburgban, ez erős köfalhoz vetjük meg hátunkat: vajha mint akkoron, ma is üdvös fordulat indulna ki Magdeburg falai közül a kor nagy küzdelmében!

A második kép az 1631-ki Magdeburg. Oh ezek a köfalak sem bírtak mindenha ellenállni! Eljött a nap mikor a „büszke Ilion leomlott“; mikor a köfalak résein ádáz ellenség árja hömpölygött be, mikor vér patakok fakadtak az utcán és láng özönbe borult a város. Magdeburg akkor is jelképe volt a német hazának, melyet harminc esztendőn át, tiportak, pusztítottak tüllel és vassal, mignem evangélikus hitéért omladékká lön a népek között. Nemde ez is egy intő szózat-e a jelennek? Nem akarok én baljósokat hirdetni, de a baljósok még mindig beteljesedtek, mikor az emberek nem figyeltek a történelem óvó tanúlságaira. S melyek az akkori idők tanúlságai? Hogy ma ismét a világ legfélelmetesebb s egyszersmind legszivtelenebb hatalmával van dolgunk, azzal a hatalommal, a mely mitem bánja, ha egy egész nemzetet kell is széttipornia és megfojtania, mikor ez az iránta való engedelmisséget megtagadja; s hogy mint akkor, úgy ma sincs nyomorultabb és veszedelmesebb politika, mint Németország emez ősi ellensége előtt szemet hunynunk, engedményekkel és compromissumokkal akarnunk megnyerni, miert akkor az ingatag, a közömbösségre törekvő birodalmi rendek akarták, kik a veszedelmet éppen ez által idézték föl Magdeburg és Németország ellen. Avagy valósággal ismét compromissumra akarnánk-e lépni azzal a hatalommal, a melyről már a nagy választó fejedelem megmondotta, hogy protestáns szövetségeseinek semmi jobbat sem nyújthat, mint volt a beneficium Polyphemi Odysseusnak, hogy

t. i. majd utolsó lesz a fölfaltak között! Hát csakugyan vissza akarnók hívni és a társadalom bajai közepett, mint segítőkét üdvözölnök azokat, kik akkor így szóltak: Ha Németország le nem kushad, olyan perzselést és gyújtogatást viszünk véghez, hogy az angyalok az égben felkapják a lábukat, — s a kikről tulajdon generálisuk mondotta: sint ut sunt, aut non sint — s a kik manapság is ugyanazok?!

De a történelemnek még egy másik tanulságát is ki kell emelnem. Mikor Magdeburg elvérzett s leégett, az evang. Németország megmentője, az a Gideon, ki Izrael nyomorúságát megfordítani volt hivatva, már az ajtó előtt állott, mert Isten nem hagyja el a maga ügyét. S éppen ez vezet át engem a harmadik képre, a jelen kor Magdeburgjára. Fölküzdötte magát az omladékokból; szebben, pompásabban, hatalmasabban kelt ki nyomorából, mint volt valaha. És ebben is jelképe egész Németországnak, a mely 1648-ban úgy feküdt a földön, mint alig egy másik nemzete az újabbkori történelemnek és a mely ma úgy fölemelkedett, mint egyetlen más nép sem. Istennek rejtélye ez átalakulás, a mint meg van írva: a ki életét érettem elveszti, az megtalálja azt. Német nemzetünk akkor az örökkévalókat többre becsülte az időszerűeknél; ama századokban, mikor más nemzetek politikai egységek és nagyságuk alapját vetették meg, feláldozta a magát a lelkiösmeretért, az örök igazságért; e közben szinte az időbeli pusztulás szélére sodródott, de Isten megjutalmazá és dicsően megfizetett neki. A német protestantizmusnak harmadfél évszázaddal ezelőtt elpusztított és megcsontított fája újra zöldült, újra kivirágzott s a mi nagyot, dicsőt manapság magunkénak mondhatunk, e fának gyümölese. A nagy választó fejedelem állama, a német kulturának 18. századbeli virágzása, a szabadságharcok hazafias és vallásos lendülete, melyben a protestáns észak a katolikus délt magával ragadta, mind az Isten előtti tulajdon felelősség kategorikus imperativusából s abból a szellemi szabadságból hajtott ki, mely a föl-tárt szentírások lángjánál gyúladott. Legutolsó gyümölese a császár és a birodalom. S most, a mikor az evangyeliomi szabadság mindezeket a gyümölcsöket meg-érlelte számunkra, ismét oda görnyednénk-e a szolgaság jármába?! Történelmünk nemes szellemei valamennyien azt kiáltják felénk: Német föld, német nép, tartsd meg, a mi nálad vagyon, hogy senki el ne vegye a te koronádat!

Vagy azt mondanók talán: a mának a multhoz nincsen semmi köze; a mai Magdeburg többé már nem a hajdani; akkor egyházi város volt, ma pedig világi? Én úgy gondolom, tisztelt barátaim, hogy múlt és jelen között megvan s nyilvánvaló a kapcsolat: elpusztultak, megújultak Magdeburg házai és utcái, de megmaradtak *templomai*. Ezek jelképezik azt, a mi jelen korunkat a régi nagy időkkel, a német szellem legnagyobb tetté- nek napjaival összekapcsolja. Vagy tekintsünk el a templomok sokaságától, annak a sokféle német állami egyháznak jelképétől a melyekről a mai nap szónoka azt mondta, hogy senki sem lelkesedhetik értök; maradjunk csak egynél, Magdeburg remek dómjánál. Ezt bizonynyal fenn fogják tartani, diszítik, megújítják, de sohasem fogják lerontani: megmarad a város összes büszkeségének, összes szeretetének tárgyául. Így áll szellemi tekintetünk előtt Németország egyetlen drága evangyeliomi egyháza, melyhez ragaszkodunk, melyet építeni akarunk s a mely a megújított Németországban nemzetünk igaz szellemi otthonaként van trónolni bivatva

Magdeburg a német protestantizmus történelmének jelképe; Magdeburg az evang. szövetség előképe, az ös-evangyeliomi, a halálíg hű, a dicsőségesen újra fel-támadt Magdeburg — sokáig éljen.

A Deutsch-ev. Bl. nyomán

—s— a.

NEKROLOG.

FÉ S Ő S A N D R Á S.

1841—1898.

Ismerős, de mindig fájó hangot adó hűrt kell megpendítenem.

Lelkészeink egymásután dőlnek a sirba, kevesbednek a pásztorok, kevesbedik a nyáj is. A ki egyháza sorsa iránt igazán, lelke mélyéből érdeklődik, minden koporsó felett, mely egy-egy hű szolgát fedez, — az általános és közönséges részvéten kívül, — valami szorongó, kimagyarázhatatlan bús gondolatokba merül.

Ilyen fűs gondolatokba és érzelmekbe merítette a titkos tanácsú Isten a szatmár-németi-i ev. ref. egyhá- zat is, mindön nagy hirtelenséggel jobblétre szenderíté hű lelkipásztorát folyó év november hó 20-án d. e. 11 órakor.

Igen, a mi a gyászos eset első pillanataiban oly hihetetlennek tetszett, szomorú valóság, Fésős András, a szatmár-németi-i ev. ref. egyház lelkipásztora sinces többé ez élők földén — elment oda, „hol bitor kény meny- kövit nem szórja az ártatlanság népének felette“. Oda, hol a részszerint való ösmeret eltöröltetik, s tisztán lát a lelek mindeneket.

A boldogult életrajzi adatait, a következőkben adhatom:

Fésős András 1841-ben Szatmáron született. Édes atya Fésős András szatmári, majd debreceni lelkész, esperes és egyházkerületi főjegyző, édes anyja Tóth Julianna volt. Szülei még a negyvenes évek elején Debrecenbe költöztek, s itt adták gyermeköknek a nevelést. Itt szívta lelkébe a tiszta, egyszerűségében magasztos, erős, éltető protestáns református szellemet. A theologiai tanfolyam elvégzésével az akkori idők szokása szerint Szovátra ment rektoriára. Itt egy évet töltött, midön Hajdu-Böszörménybe hivatott segédlelké- szül. Rövid idei tartózkodás után Böszörményből Balogh Péter püspök hívta maga mellé segédlelkésznek Debre- cenbe. Innen az érmelléki egyházmegye egyik rendes lelkészi állomására Bagamérba hivatott, hol hat éven át hirdette az evangyeliomot, köztiszteletnek és kedves- ségnek örvendő. Itt nősült meg is, nőül vevén Máté Idát!

Jeles szónoki képessége azonban nem maradt csak egyháza falai között, hanem elterjedt más megyébe is. Így történt, hogy midön a szatmár-németi-i lelkész, boldogult tudós Joó Istvánt, a debreceni tanítóképezde igazgatójává választották 1872-ben, a távozó lelkész helyére a németi-i ev. ref. egyház őt választotta meg, s állomását 1873. tavaszán el is foglalta. Életének leg- szebb férfi korában lépett a tekintélyes, hithűségéről, vallásos buzgóságáról nevezetes gyülekezet szolgálatába. Hivataloskodásának mindjárt első esztendejében nagy tere nyílt kifejtési tehetségét az evangyeliomi szolgál- latban; mert alig pár hónapi itt tartózkodása után kiütött a kolera s rendre szedte áldozatait hivei között! Ő nem fáradott el — ott volt miadenütt — s hallatta

az üdvözítő evangéliomot betegek ágyánál, koporsók felett, atyja volt a népek a szó nemes értelmében. A vész elmúlt, őt és családját épen hagyta, mert még munka, sok és nehéz munka várt rá.

Az egyház nemcsak megmaradt a szellemi és anyagi jólét azon fokán, melyben ő átvette, hanem észszerű okos vezetése alatt folyton feljebb lépett. Iskolát épített, templomot, tornyot újjátott.

Tevékenysége nem maradt meg csupán csak egyháza körében, kiterjedt az a helybeli ev. ref. főgymnasium ügyeire is. A gymnasium fentartó testületének 3 éven át jegyzője, a leánynevelő-intézet igazgató-tanácsának tagja, szellemi s anyagi ügyeinek hű sáfára, s a róm. katolikus zárdában tanuló ref. képezdész növendékeknek vallásitanítója volt éveken keresztül. Az egyházmegye is elismerte és méltányolta buzgóságát, midőn az egyházmegyei gyámpénztár kezelőjévé választotta.

Az 1889-ik évben támadta meg test-szervezetét a romboló betegség. Előbb Pöstyénbe, majd Hársfálvára ment üdülést keresni, s látszólag mintha eleje is vétetett volna a bajnak. De ez időtől fogva nagyban csökkent munka ereje, s bizalmas emberei előtt többször kifejezést adott annak, hogy szenved. Az utóbbi négy év óta szívszorulás és reumatikus baja annyira erőt vett az erős férfian, hogy kénytelen volt a lelkeszi szolgálatokban is segítséget venni igénybe.

Ez év szeptember hó 20-án érkezett meg újonnan hívott segédlelkésze, kit még szívélyesen fogadott s már 21-én szélhűdés érte s négy hétig ágyban fekvő, magával tehetetlen beteg lett. Az orvosi tudomány, s a gondos ápolás, s a nagy Isten kegyelme kisegítették a betegség ágyából, de csak rövid pár hétre, mert november 20-án délelőtt 11 órakor, midőn segédjének az útastásokat adta; karos székében, egy szempillantás alatt kiszenvedett.

Az Ur szerette őt, mert megáldotta magzatokkal, kiket felnevelhetett; megáldotta javaival, családját nem hagyta anyagi zavarban. Elmondhatá: s elmondhatja: Imhol vagyok uram és a kiket nekem adtál! azokról gondot viseltem.

A temetési szertartást nt. Biky Károly esperes végezte, s a sirnál e sorok írója mondott búcsut az elköltözött léleknek. Az egyházmegye lelkészei közül több, a gyülekezet nagy számmal jelent meg a nyugalomra tért hű szolga temetésén.

Legyen áldott emlékezetek!

Szatmár-Németi, 1898. nov. 27.

Pótor Elemér,
ev. ref. s.-lelkész.

A D A T Ó K

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

65. A kabai ev. reform. egyház vázlatos története.

(Folytatás.)

A két leánytanító egészen parallel iskolát vezetett. Ugy látszik, a szülék tetszésére volt bízva, hogy az egymástól különben is nem távol — a község központján — lakó tanítók közül melyikre bízva leánygyermeké tanítását. Ily módon a tanítói képesség nagy egyéni ügyesség, a jövedelmet hajtó tanítványok száma megszorításában érvényesíthette magát. Érvényesítette is; mert a két leányiskola növendékei közt koronként észlelt számszerinti aránytalanság miatt a két tanító közt támadt egyenlenségek gyakran foglalkoztatják a presbyteriumot.

1826 ápr. havában küldöttség neveztetik, mely az északi leányiskolába egy év óta járó gyermekek közül a szülök beleegyezésével adjon át a déli leányiskolába. Ekkor kimondatott az is, hogy egyik iskolából a másikba a gyermeket átvinni a presbyterium tudta nélkül nem szabad; azonban az iskolába újonnan adandó gyermekek a szülék tetszése szerint, bármelyik leányiskolába adhatók. 1840 májusban kimondatik, hogy az egyik iskolából a másikba átvitt tanuló után mindkét helyen fizetendő a tandíj. De hogy mindezen intézkedések a viszálykodást meg nem szüntették, kitészik abból, hogy 1864 márciusban a két leányiskola növendékeinek arányos megosztása céljából, meghatározatik házsám szerint, hogy honnan melyik iskolába adandók a növendékek. A még ily intézkedéssel sem szünt elégedetlenségnek a növendékek aránytalan száma miatt, az 1876 márc. havában hozott azon határozat vetett csak véget, mely által az északi leányiskolába a 4 felső, a déli leányiskolába a 2 alsó osztály rendeltetik.

A fiúiskolában is történik osztálymegosztás 1865 októberben, midőn a rektor keze alá a 3 felső osztály, a két kisebb tanító keze alá egy-egy osztály adatik.

Az iskolai év március hóban veszi kezdetét egészen a legújabb időkig.

A presbyterium figyelmét az iskolai fegyelemre is reá fordítja s intézkedik ténylegesen nemcsak a növendékek, de a tanítók fenytésében is. Így p. o. 1835 januárban két iskolás fiú az iskolás leányokkal elkövetett rendetlen bánásukért az iskola udvarán történő megvágatás után az iskolából kitiltásra ítéltetett s a rektornak a tanítványaira erősebb vigyázás szívére köttetett. 1820-ban egy praeceptor engedetlenségéért, hanyagságáért megintetett, kevés idő multán elesapatott s helyette másnak hozására a rektor felhatalmaztatott. Ide tartozik egy praeceptornak már fentebb említett. testi büntetésre ítéltetése. 1831-ben a praeceptorok éjjeli kóborlás s a rektor híre nélkül kimaradás miatt megintettek. 1833-ban egy praeceptor részegeskedésért megdorgáltatott s az iskolában tett kár megtérítésében elmarasztaltatott. Ugyanez, kevés időre kegyetlenségéért ismét megintetett, s még azon évben részegeskedéseért, éjjeli kóborlásáért és sikertelen tanításáért elküldetett.

A három udvaron elhelyezett iskolák tisztaságára oly fontos árnyékszék készítésének eszméje csak az 1863-ik évben merül fel a presbyteriumban, az akkori rektor egyenes kérésére.

Fizetésök a tanítóknak, ha nem dús, de tiszteletes volt kezdettől fogva.

A fentebb már említett tanítóasszony fizetése 1714-ben a következő:

„Pénn fizetése abcéstül d. 34. A sillabistátul d. 48.

„Az Impressum és jó lectortul d. 68 És mindeiktől edgy edgy véka búza és gabona. Sabathale edgy csirke.

„Födöt ezen kívül.“

„Leányok tanítója fizetése 1735-ből:

„1. Abecések és syllabizálótul 34 d.

„2. A ki Abecés könyvet olvas és Fundamentomot tanul 48 d.

„3. A ki Indpressumot vagy Soltárt jól olvas és számokat tad 68 d.

„4. Minden leánytul 1 Posoni véka Búza és annyi tiszta.

„5. Sabbataléba edgy edgy Csirke.

„6. Füttöröl a N. Tanács közönségesen provideáltat és a leányok, a ki: tül lehet.“

Az akkori viszonyok ismertetőjeként az első díjlevélnek „Főbíró Szabó Mihály mp.” van aláírva. A második díjlevél fejezetében pedig ez áll: „Ns. Fazekas András Uram főbíroságában An. 1735. 28 Ápr.”

A rektor egy régibb fizetéslevele 1817. évből következőleg van beírva az egyházi jegyzőkönyv egy lapján:

„A Kabai Ref. sz. Ekklesia Oskola Rektorának Esztendőnként való Fizetése:

Numerus.	Neme a fizetésnek.	Készpénz frt.	Élet és egyéb véka.
1.	Készpénz harminenég for.	34.	
2.	Coquiára huszonöt Rf. és 30 kr.	25.	30.
3.	Coquia mellé huszonöt véka búza		25.
4.	Szalonna ötven font		50.
5.	Só ötven font		50.
6.	Bors edj font		1.
7.	Búza negyven véka		40.
8.	Árpa negyven véka		40.
9.	Generale Halottól 24 Particularitól 12 kr, melynek fele szokás szerint Kántor uramé.		
10.	Minden gyermektől edj véka árpa, Sab- bathale egy Csirke, pénzfizetés pedig a Didaetr. szerint.		
11.	Három szekér tűzifa		3.
12.	Fadju tizenöt font		15.
13.	A város földjében Tavaszszal szokás szerint vettetik két köb. élet a maga magvából. Ezen felyül minden fordulóba van annyi szántóföldje, mint edj Helyes Gazdának, melyet maga tartozik szán- tatni és vettetni.		
14.	Fűtő elegendő. Kelt Kabán Jan. 11-kén 817.		

Kaba város Fő-Birája
Csegöldi János és
a Sz. Ekklesia több
Elöljárói.

(Pecsét helye.)

Extrac per. Georg. Szondy mp. Notarius.

A fiiskolában alkalmazott két praeceptor fizetés-
levelén nincs megjegyezve, hogy melyik évből való;
tájékoztató az alá vezetett megjegyzés szolgálat, mely
1823-ról 20 rforint készpénz javítást említ.

E díjlevél a következő:

„A Kabai Fiuk Oskolájában Tanító két Praecep-
torok esztendőnként való fizetése“:

1.	Készpénz fizetések harminc F.	Nro. 30 Rf.
2.	Templomba és halottra való já- rásért tíz	10 Rf.
3.	Búza negyven véka	40
4.	Árpa negyven véka	40
5.	Fadgyu tíz font	10
6.	Minden hónapban egyszer publicatio, melyből esztendőben reménylhetnek 24 Rforintot	24 Rf.
7.	A három sátoros Innepen való cantatio.	
8.	Szüreti cantatio.	
9.	Lakodalmi köszöntés.	
10.	Perpetua coquia.	
11.	Fűtő elegendő.	
12.	Minden osztásban, vagyis fordulóba van szántó Földjük, melyet magok tartoznak műveltetni.	

13. A város Földjében magok magvából
vettetik edj edj köből Tavaszszal.

Csegöldi János Fő Biró
Molnár Ferencz Kurátor
és a sz. Ekklesia több
Elöljárói.

Pecsét helye.

Kiadta Szondy György mp. Notar.“

A legrégebb található alakjában bemutatott fizeté-
seken koronkint változtatásokról javításokról is emlékezik
a presbyteri jegyzőkönyv, mely javítások mai napon ese-
kéltségeknél feltűnő volta mutatja, mily nagy különbség
van az akkori és mai viszonyok között.

1826 januárban a praeceptorok fizetése javíttatik
minden hónapban egyszeri publicatioval, melyből most
jön mintegy 6 forint, de a mely nekik kipótoltatik
24 forintra. 1826 dec. 26-án tartott presbyteri gyűlés
jegyzőkönyvében ezen kemény hangú bejegyzés talál-
ható: „Ugyanekkor gondolóra vetetvén, mely alávaló
praeceptorokat kapott mostanában az ekklesia a Colle-
giomból, a praeceptorok conventioja megjobbítottatott
azzal, hogy a mit eddig a gyermekek kaptak a halottól
tentára, a pred. halottól 4 garast, az énekszóstól 2 garast,
azt a fizetést ezután ők bírnak és szedjék“. 1828 július-
ban a praeceptoroknak azon esztendőben, midőn egy
darab földjük el szokott maradni, egy-egy köből búza
adatik. 1830 márciusban az egyik leánytanító fizetése
5 forinttal javíttatik.

Dávidházy János,
ev. ref. lelkész.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— A Károli Gáspár-féle magyar bibliafordítás
ő-szövegségi része újonnan átnézett kiadásban kikerült
a sajtó alól s egy forint húsz krajcárért kapható.
Mélyt köszönet illeti meg érte mind a britt és külföldi
bibliatársulatot, a mely e célból több mint negyedfél-
ezer forint segélyt ajánlott fel, — mind a buzgó,
szakavatott munkásokat, a kik a fáradhatatlan Szász
Károly dunamelléki püspökkel élükön, rajta voltak,
hogy a javított bibliafordítás, ha nem is — a mint
terveztek — 1890-re, de legalább mostanra napvilágot
látott. Noha azonban az illető revisorok az eredeti
szöveggel egybevetett és átdolgozott kiadást óhajtottak
közrebocsátani, mégsem mondható a mű annyira befeje-
zettnek, hogy azt bármely szempontból századokra szóló
közhasznú és közkedveltségű munkának tarthatnók. El
vagyunk rá készülve, hogy a jelenlegi kiadás példányai-
nak elfogyása esetén, ujolag javított alakban kerül az
a közforgalomba. Ennek természetes okai ugyanazok
lesznek, a melyek a jelenlegi kiadást szükségessé tették.
Sőt még több ok is merülhet fel, a mint ezt legalább
következtethetjük abból, hogy a most befejezett revisio
folyamán is, magok az egyes közreműködő tagtársak
új meg új kívánalmakkal s törekvésekkel állottak elő, a
miket azonban érvényesíteni nem lehetett már csak azért
sem, mert kötötte őket az 1890 szept. 12. napján Sáros-
patakon kelt megállapodás. E szerint a nevezett helyen
egybegyűlt és Szász Károly püspök elnöke alatt Duka
Tivadar, Millárd Henry Ede, Szilády Áron, Petri Elek,
Németh István, Kenessey Béla, Pukánszky Béla, Csengey
Gusztáv, Erdős József, Radácsi György és Poszvék Sándor
tagokból álló revisori értekezlet kimondotta, miszerint
a most már nyomtatásban kezeink közt levő átnézett

fordítás alapjául az 1608-iki hannoverai biblia szolgáljon, megjegyezvén, hogy a régi írók és fordítók szemelőtt tartandók; a helynevek okvetlenül megtartandók és semmi magyarázatot zárjelbe beírni nem szabad; ugyanazon szavak lehetőleg u. a. szavakkal fordítottassanak u. a. könyvben; a **TTTT** mindazon helyeken, hol okvetlenül meg kell maradnia, megmaradjon; miután normatívumul dr. Duka Tivadar közölni fogja az elnökséggel az angol bibliatársaságnak e név használatára vonatkozó megállapodásait; a nevek írásában ragaszkodni kell a Károli-bibliához és a latinus végzeteket elvileg nem kell perhorreskálni; a közmondásszerűvé vált nyilatkozatok változatlanul meghagyandók; a sok conjunctivus modus és „vala“ korlátozandó, a mai nyelvhasználatnak jobban megfelelőleg használandók az ige módok és idők; a különböző isten-nevekre nézve Károli tartandó szemelőtt, ha azonban a szöveg értelme más név használatát kívánja, az használtassék; és végül, hogy parallel helyekül csak azok jelöltessenek meg, melyek valóban tartalmi, tárgyi, vagy eszmei parallel helyek, vagy éppen szó szerinti idézetek. Ime, e vázlatos körvonalozás is mutatja, mennyire korlátozva voltak különösen a szakferfiak, az exegéták, a kik sok tételt másképen tolmácsoltak volna, ha egészen új fordítást lehetett volna készíteniök. Így is azonban igen nagy nyereség ez a biblia-revisio. Mi tehát őszinte örömmel és elismerésünk kifejezése mellett adjuk hírül az ó szövevségi szentírás emez átdolgozott kiadásának megjelenését, a melyről a „Prot. Szemle“ ez évi 9. füzetében *Szász Károly* püspök tájékoztató jelentést, *Radácsi György* pedig történelmi adatok nyomán irt hosszabb tanulmányt közöl. Ezek a közlemények felmentenek bennünket az ismétlésekbe való boesátkozástól, s ezúttal még csak azt kell felemlítenünk, hogy a szóban forgó revisio munkájában, a tiszántúli egyházkerület köréből *Dicsőfi József* és *dr. Erdős József* vettek részt. Az Úr áldása s a hívek buzgó pártfogása kísérelje a revidált kiadást.

— **Apró hírek. Érettségi vizsgálat.** A decemberi pótló érettségi vizsgálat f. hó 19-ik napján kezdődik fő gymnasiumunkban. A kormányt e vizsgálaton *Ballagi Géza dr.*, s-pataki jogtanár képviseli. — *Az Ó-Szövevség* újonnan átdolgozott kiadása (ára 1 frt 20kr) kapható *Moody András dr.*, a skót bibliatársulat képviselőjénél Budapest, V., Rudolf-rakpart 8. — *Szt. János evangéliumának magyarosata* e. angolból átdolgozott munka I. kötete sajtó alatt van, s az előfizetőknek a jövő év február havában küldetik szét. Megjelenéséig elő lehet fizetni reá 3 koronáért *Lukácsy Imre* ref. vallástanárnál, K.-Félegyházán. Bolti ára 4 korona lesz. — *Ádám Imre mesőtúri* ügyvéd, nemrég elhunyt egyetlen leánya emlékére a mezőtúri ev. ref. főgymnasiumnál ezer frt ösztöndíj-alapítványt tett. A kegyes szívű jöltévőnek neve régebből már egy hasonló természetű nagyobb adomány (2000 frt) kapcsán örökített meg az intézet aranykönyvében.

— . . . **quem dixere Chaos! (Ovidius.)** Török-Szentmiklósról valami halottvizsgálati bizonyítvány küldetett be hozzánk, melyen az egyik rovatban ez a beírás olvasható: „*Miután Rapi József az egyházi esketést meilőzte, érseki rendelet értelmében egyházi temetésben nem részesíthető.* Dr. Retay Gyula plebanos.“ Az eset tehát egészen világos. A katolikusnak *keresztelt* szegény szabólegényt a róm. kath. plebanos nem temette el azon okból, mert egyházilag meg nem esküdött. Eltemette — a mint tudjuk — a török-szentmiklósi egyik ref. lelkész: Kutas Bálint. Nagyon szép a mi tisztelt református kollegánktól s bizonyos, hogy mi magunk is hasonlóképpen cselekedtünk volna — *poli-*

tikából! De ha a dolognak tulajdonképpeni elvi oldalát vizsgáljuk s arra gondolunk hogy ha megfordítva történik az eset, illetve ha véletlenül reformátusnak születik az illető s mi kerülünk a plebanos helyzetébe: hogy — mondjuk — ekkor mit cselekedtünk volna? ez már gondolkodóba ejt s sehogy sem látunk világosan a bennünket körül fogott chaosban. A katolikus egyház e chaoson immár vas következetességgel keresztültört. Szerinte nem elég az, hogy valaki katolikusnak született, hanem szükséges, hogy a ki katolikusként akar meg is halni, respektálja annak az egyháznak törvényeit s tegyen eleget vallása iránti kötelezettségeinek. S mert e törvények közül egyik azt követeli, hogy a házasságok a polgári egybekelés mellett egyházilag is összeesküdjenek: azt, a ki az egyházi törvények e §-ának mellé megy, katolikusnak nem tekinti s lelkésze azt a katolikus egyház ritusa szerint el sem temeti. Lehet e felett vitatkozni; mondhatjuk ezt is, azt is: de az elvitáztatatlanul bizonyos, hogy a katolicismus a logika vas következetessége szerint jár el s hivi felett szigorú egyházfegyelmet gyakorol. De ha ezzel szemben magunkra gondolunk? valóban szánalmas a kép, mi lelki szemeink előtt feltárul. Nekünk is vannak törvényeink, melyeket magunk csináltunk magunknak s kétségkívül nem azért, hogy azok papíron maradjanak s legfeljebb is csak az adók beexekválásánál alkalmaztassanak; hanem azért, hogy azok előtt meghajoljanak mindazok . . . nos? kik? nem a pápisták, nem a nazarénusok, nem a görög nemegyesültek, nem is a zsidók, — hanem azok, a kik azoknak a törvényalkotóknak hitsorsai tehát reformátusok. S mert ezen törvények keretein *kívül* nálunk legalább, más ivású reformátusok nincsenek, azok a kik e törvényeket magukra nézve szabályozó zsinórmértékül el nem ismerik, *nem is reformátusok.* Ez világos. Már most azok a mi törvényeink a házaspároktól az egyházi egybekelést szintúgy megkövetelik, mint a katolikus felektől a katolikus kánonok s jajveszékelnünk, siránkozunk, ha azt látjuk, hogy itt és ott, mind nagyobb-nagyobb arányokat ölt az egyházi áldást megvető házaspárok percentje. Hanem itt aztán meg is állunk. Nincs bátorságunk a konzekvenciát az ilyenekre nézve levonni úgy, mint katolikus atyáinkiai cselekeszik. Mi nálunk maradhat *nézeleg* tovább is református, a ki pedig törvényeinkre rá se hederít. Hát hiszen nekünk ezen szabadelvűség ellen nincs semmi kifogásunk. Legyen a mint van. De a *logikai következetesség* szempontjából kérjük, ekkor ne okoskodjunk azoknak a törvényeknek fentartásával. Így a mint az ügyek ez idő szerint folynak, úgy is alig érnek azok (legalább e részben!) többet a körösi szentelt viznél. Ha pedig (és mi ezt látjuk szükségesnek!) az egyházi áldás kikérését hiveink egybekelésénél mi is szükségesnek tartjuk: *akkor ne féljünk beleharapni a savanyú almába. Foglaljunk el törvényhozásilag határozott álláspontot s utasítsuk lelkészeinket, hogy azokkal szemben, kik törvényeinknek nem engedelmesskednek, p. o. temetések alkalmával magokat, hogy viseljék.* Ez és csakis ez lesz az epedve várt világosság a mai chaos felett.

— **Debreceni főgymnasiumunk** önképzőköre, egyik tagjának indítványára, belépett az orsz. magyar képzőművészeti társulat rendes tagjai közé, s már meg is kapta az ez évi illetményét, a „*Munkácsy élete*“ című díszművet, az állandó tagsági jegyet és a Műcsarnok ez évi kiállítására 5 darab belépti jegyet. A díszmunka egy művészeti, vagy általában aesthetikai pályakérdés díja lesz. Örömmel üdvözöljük főgymnasiumunk ezen lépését, annyival is inkább, mert ez meg

azelőtt történt, mielőtt a miniszter lapunk múlt számának vezércikkében ismertetett intézkedései napvilágot láttak volna.

— **A debreceni ref. egyház elemi iskolái.** Most, a mikor lapunk hasábjain népiskoláink államosítása mellett vitatkoznak pro és kontra, nem lesz érdektelen rámutatni arra a jelentésre, a melyet a debreceni presbyterium iskolaszekének elnöke, *Mitrovics Gyula* terjesztett az egyháztanács elé s a melyben mindenre kiterjedő részletességgel tárja fel, közvetlen szemlélete és tapasztalatai alapján, a debreceni ref. népiskolák állapotát. Sok bajra és égető szüregsre mutat rá a jelentés, a melyet az egyház és a város orvosolni nem tud. A legszomorubb azonban az, hogy legalább 2000 gyermeket a megívó iskolák befogadni és a meglévő tanerők tanítani nem képesek.

— **Színészeti kiállítás Debrecenben.** A debreceni színészet 100 éves fennállásának november hó 27-én tartott és rendkívül sikerült emlékünnepevel kapcsolatban a Csokonai-kör nagyérdékű színészeti kiállítást is rendezett a kereskedelmi akadémia dísztermében és tágas előcsarnokában, melyet az emlékünnepe alkalmával nyitottak meg s attól kezdve egy egész héten át látogathatta és tömegesen is látogatta az érdeklődő közönség. A figyelmes rendezőbizottság gondoskodott arról is, hogy a tanintézetek növendékei kedvezményes árban tekinthessék meg a ritka kiállítást s így kollegiumunk ifjúsága nagy számban kereste fel azt s gyarapította ilymódon ismereteit. Most, a mikor a közoktatásügyi miniszter épen a művészeti oktatást sürgeti, ily művészeti kiállítás szinte az eddigieknél is fontosabb jelentőséget nyert iskoláinkra nézve. A kiállításra színművészek és színügybarátok kezdeményezéseiből 2000-nél jóval több tárgy gyűlt össze. A kollégiumi könyvtár, meg a Csokonai-kör a legnagyobb kiállítók voltak. Könyvtárunkból 189 drb. érdekes és értékes tárgy volt ott közszemlére kitéve. A tárgyak leginkább a Debrecenben élt színművészekre és művésznőkre vonatkoztak. Festmények, szobrok, fényképek, emlékkoszorúk, szalagok, emlékkersek és egyéb emléktárgyak szinlapok, a hazai, de főleg a debreceni színészetre vonatkozó iratok és nyomtatványok. Mindmégannyi kiváló izléssel volt a nagy díszteremben elhelyezve s összeállítva s igazán dicséretére vált a művészeket művészileg rendező *Szojka Gyula* keresk. akad. tanárnak. — A kiállítással kapcsolatban a Csokonai-kör a keresk. akadémia díszterme mellett lévő Csokonai-szobát s benne a Csokonai reliquiákat és ereklyetárt is a közönség megtekintése alá boesátotta. Ide szintén vittek több kéziratot, szobrot stb. főiskolánk könyvtárából.

— **A halábori ev. ref. templomalap** javára újabban a következő kegyes adományok érkeztek: Badaló ev. reform. egyház nagytiszt. Zámbari Béla ev. reform. lelkész úr gyűjtése 12 frt, mezőtúri ev. reform. egyház 5 frt, tek. Láncezy Kálmán p. ü. s.-titkár úr gyűjtése Nagyváradon 4 frt, tek. Hornyánszky Viktor úr a „Hajnal“-alapból 5 frt, h-nánási ev. reform. egyház 3 frt, debreceni ev. reform. egyház 10 frt, csökölyi ev. reform. egyház 50 kr, alsósarkadi ev. reform. egyház 1 frt 20 kr, kabai ev. reform. egyház 1 frt; összesen eddig befolyt kegyes adományok 129 frt 40 krt tesznek ki. A midőn a kegyes adományokért őszinte szívvel eredő köszönetet mondunk, nem hagyhatjuk említés nélkül, hogy templomunk felépíthetésére újabb adományokat még mindig szívesen fogadunk; ugyanazért, kiváló tisztelettel felkérjük az ev. reform. egyházak nagytiszteletű s tekintetes presbyteriumait, nemkülönben ev. reform. egyházaink nemeskeblű buzgó tagjait, hogy nagybecsű adományaikkal megörvendeztetni kegyes-

kedjenek bennünket, mennyiben pedig lelkési hivatalunk már az eddig érkezett adományokkal átszámolt, az ezután érkezendő minden adományokat az egyház gondnoki hivatalához kegyeskedjenek címezni. Kiváló tisztelettel Haláboron, 1898. nov. 20. *Kőszeghy Bertalan*, a halábori ev. reform. egyház gondnoka.

— **Szíves kérelem.** Protestáns egyházi körökben napról-napra erősebben nyilvánul az az óhajtság, hogy itt a fővárosban egy protestáns szellemben vezetett napi lapot alapítsunk. Egy ilyen lap alapítása azonban mindaddig nem létesíthető, míg erre a célra legalább kétszázezer forint tőkével nem rendelkezünk. Sok pénz ez és ki tudja, mikor hozhatjuk össze! Addig is azonban fel kell használnunk az időt és a mennyire lehet, igénybe kell vennünk a meglévő lapokat. A „*Pesti Napló*“ megbízott engem azzal, hogy a protestáns egyházi ügyekről gyors és kimerítő tudósításokkal lás-sam el. A midőn tehát ezt a körülményt lelkésztársaim tudomására hozom, egyszersmind tisztelettel kérem: kegyeskedjenek engem egyházuk, vagy egyházmegyéjük nevezetesebb eseményeiről értesíteni, hogy azokat tudósításaimnál felhasználhassam. A hozzám intézendő leveleket kérem: *Budapest (Zugló), VII. ker Rózsa-utca 75.* cím alatt küldeni. Teljes tisztelettel Péntek Ferenc, ev. ref. lelkész.

— **Pogány kórház.** Idáig általános volt az a felfogás, hogy a kórházakat a keresztyénség létesítette. Minden kétségen is túi van, hogy oly széles körben való elterjedése föltétlenül a keresztyénségnek köszönhető. Hogy a kórház az ős pogányság előtt ismeretlen lett volna: épen nem lehet bizonyítani, Sőt egy új felidezés azt látszik igazolni, hogy már a keresztyénséget megelőző időben is voltak kórházak, ha szinte nem olyan nagy számmal is. A Zürich közelében fekvő Badenben látható épület romja, a mely 14 kis szobából állhatott, ezt a föltevést igazolja. Az itt talált tárgyak után ítélve ugyanis kétségtelen, hogy az épület kórház volt s valószínűleg az itt állomásozott 7-ik vagy 8-ik római legio tulajdonát képezte.

— **Zsidó diakonissák.** A „Chr. W.“ legutóbbi számában meglepetve olvassuk, hogy Jeruzsálemben a zsidó diakonissák rendje megalapított. Tagjai azok a zsidó nők vagy leányok lehetnek, kik a betegek és ifjak gondozására vagy egyidőre, vagy egész életükre kötelezik magukat. Működésük tere első sorban Palesztina lesz; a rend munkássága azonban a világon levő összes zsidóságra is kiterjesztetni céloztatik. A „nővérek“ a judaismus rendeleteinek hűséges megtartására s minden nemzetiségű és vallású szükölködők és szerencsétlenek gyámolítására vállalkoznak. Jelvényök: a Dávid csillaga hat sülárral és héber irással a Sion szó.

— **Hülyék menháza.** Magyarországon a legutolsó népszámlálás adatai szerint 15.894 hülye egyén él s ezek számára egyetlen állami intézet áll fenn, a melybe csak gyermekeket helyeznek el. A felnőttek szakszerű ápolásáról és foglalkoztatásáról mindez ideig nem történt gondoskodás s ezek a község rémei maradnak s bárha látszólag ártalmatlanok, sohasem biztos senki sem, hogy egy ilyen szerencsétlen felizgult pillanatában nem őt fogja-e életveszélyesen megsebesíteni. Ez történt nem régen, amidőn egy ilyen felizgatott szerencsétlen a gyanútlanul haladó községi birót szúrta le egy konyhakéssel. Ezeknek a szerencsétleneknek csak zárt intézetekben van helyük, a hol gondos ápolásban van részük s a hol megfelelő foglalkozással telik el az idejük. Ilyen intézetet létesített a „Szeretet“ országos egyesület, mely Vaszary Kolos hercegprimás védnöksége alatt alakult meg s a melynek elnökei gróf Batthyány Gézáne

és Rakovszky István, Budán a legegészségesebb helyen, a mely intézet december hóban nyílik meg. Ez intézetben 600, 400 és 250 frt évi díjért fogadnak el ápolásra 10 éven felüli korban levő mindkét nembeli hülye egyéneket, azonkívül vannak igényes helyek is vagyontalan hülyék számára. Jelentkezni lehet *Scherer István* egyesületi titkárnál (Budapest, VIII. Sándor-utca 38. sz. a.), a ki a szükséges utbaigazítást s bővebb felvilágosítást bárkinek szívesen megadja.

— **Tollhiba.** Lapunk 48. számában a 703. lapon Sinka Lajos cikkének vége így helyesbitendő. „A legnagyobb adófizető egyháztagnak fizet már ma (50 holdas s azonfelül) egy mm. buzát s öt frt közmunkapénzt. Ez utóbbi azonban nem állandó tétel.”

— **Halálozás.** A rimaszombati egy. prot. főgymnasiumot súlyos csapás érte *Szathmáry József* tanárnak nov. hó 26-án történt hirteleni gyászos elhunytával. A megboldogult még csak 31 évet élt és 5 évet töltött a tanári pályán. Tehetséges, derék munkása volt a prot. tanügynek s igazi lelkesedéssel végezte föladatát. Megrendítő, kora halála fájdalmas veszteség tanügyünkre nézve, a melyet irodalmi műveivel is igyekezett szolgálni. Béke poraira!

TARTALOM-JEGYZÉK: Az emberi nem. Benevolus. — Tárcza: Esketési beszéd. Kiss Ferenc. — Közéletünk: Szentegyházunk átmeneti hid egyik felekezetből a másikba. Nagy Lajos. — Irodalom. — Külföld: Beyschlag tanár poharköszöntője Magdeburg városára. — s — a. — Nekrológ: Fésős András. Pótor Elemér. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez: 65. A kabai ev. reform. egyház vázlatos története. Dávidházy János. — Különfelek.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társak: **Eröss Lajos és Bartha Béla dr.**

Pályázat

a dévaványai ev. ref. állandó kápláni állásra.

Fizetés: 600 frt készpénz, 100 frt lakbér lakbér negyedévi előleges részletekben az egyház pénztárából.

Kötelessége: a rendes lelkész jogkörének és javadalmának fentartása mellett a borzí és nagyködmönösi, esetleg más a dévaványai határhoz tartozó, iskolával biró pusztákon az iskolai vallásos oktatás, az ott lakó ref. egyháztagnak lelképásztori gondozása, e végből két hétfen, vagy legalább egy hónapban egyszer az ott megjelenés. Isten igéje hirdetésével egybekötött istenitisztelet tartása s a cura pastoralis körébe tartozó teendők végzése, továbbá az iparos iskolában a vallás-tanítás, a 3 nagy ünnepen a legatusi predikálás, végre mindannak teljesítése, mit a rendes lelkész akadályoztatása esetén reábiz. A fuvarozás költségeit az egyház viseli. Kötelessége lesz, míg az egyház 96 éves nyugalmazott tanítója él, az első elemi parallel fiiskola (első osztály 50—60 növendékkel) tanítása 1899. év szeptember havától kezdve.

Pályázati határidő: 1898. dec. 15. Az állás elfoglalandó 1898. dec. 25-dikén. Pályázati kérvények alólirotthoz adandók be.

Dévaványa, 1898. nov. 25.

Szügyi Dániel, ev. ref. lelkész.

NEUMANN M.

a t. t. ev. ref. egyházkerületben lakó lelkészek, tanárok és tanítók ruhaszállítója
DEBRECEN, Főtér, a m. kir. postával szemben.

Ajánlja dűsan berendezett

férfi-, fiu- és gyermek-ruha üzletét,

mely egy félszázad előtt lett alapítva és hála Istennek, a legjobb hírnévnek örvend.

Áraink határozottak, olcsók.

Minden egyes ruhadarab saját műhelyemben, személyes felügyeletem alatt, legizlésebben készült el s így a legkényesebb igényeket is kielégíthetem.

Kérem a nt. lelkész, tanár és tanító urakat b. bizalmukkal úgy, mint eddig szerencsétetni.

Czégemre kérek vigyázni!